

Kitap İncelemesi

RUSYA: PAGAN DÖNEMDEN PUTİN'E

A Short History History of Russia, From the Pagans to Putin

Aygun MAMMADOVA*

Yazar ve Eser Hakkında

Mark Galeotti 1965 yılında Dünyaya geldi. Mark, modern Rusya'nın güvenlik, istihbarat ve organize suç konularında uzmanlaşmıştır. University College London'da Onursal Profesör ve Mayak Intelligence danışmanlık firmasının İcra Direktörüdür. Eğitimini Cambridge Üniversitesi'nde tarih okuyarak bitirdi, London School of Economics'de hükümet ve siyaset alanında doktora eğitimi yaptı. İngiliz Dışişleri Bakanlığı'nda görev yaptıktan sonra, New York, Moskova, Prag ve Floransa gibi farklı şehirlerde akademisyen ve araştırmacı olarak çalışmıştır. Kariyeri boyunca Keele, New York ve MGIMO gibi kurumlarda çalışmıştır. İngiliz Avam Kamarası, NATO ve Interpol gibi önemli kuruluşlara danışmanlık ve uzmanlık yapmıştır.

Kitap ilk başlarda, Rus devletinin temelini oluşturan Moskova Knezliği'nin yükselişi, 13. yüzyıldan itibaren devam eden Altın Orda (Moğol) yönetimi ile büyüdü ve bu dönemde yakın bir ilişki içinde olduğu görülmektedir, özellikle Moskova prensi I. İvan'nın iş birliğinin n sayesinde. Bu durum, ileride merkezi bir yönetime alışkın bir siyasal kültürün temelini attı. Kulikova Savaşı (1380), dönemin efsanevi bir olayıdır. Prens Dmitri Donskoy'un Moğollara karşı kazandığı zafer, 'Tanrı'nın seçilmiş halkının zaferi' dini bir anlamla Moskova'yı hem dini hem de siyasi merkez haline gelmesini sağladı. Fakat bu anlatı, tarih değil, milli gurur hikayesi anlamı taşıyordu. IV. İvan (Korkunç İvan) yönetiminde bu merkezileşme güçlenmiş ve aynı zamanda korku ve şiddetliydi. İvan'nın saltanatı boyunca gerçekleştirdiği reformlar modern Rus devletinin temellerini attı. Ülkenin sınırlarını güneye ve doğuya doğru genişletti ve 'Tanrı'nın iradesiye otokrasi' söylemiyle otokratik gücünü güçlendirdi. Ancak bu yapılanma, beraberinde korku ve şiddetin pekişmesine yol açmıştır. İvan'ın reformları modern devletin temellerini atmıştır, ancak kurduğu gizli polis teşkilatı ve baskıcı rejim sayesinde Rus siyasetinde otoriter yapı süreklilik kazanmıştır. Onun ölümlüyle ülkeyi büyük bir kargaşaya düşmesine yol açmıştır. Bu durum aynı zamanda otokrasinin gücünün ne kadar kırılğan olduğunu göstermiştir.

Rusya'yı Batı dünyasına entegre etmeyi ve modernleştirme arzusu, Büyük Petro'nun izlediği temel politikalarından biriydi. Ancak bu reformlar genellikle beklenen etkiye ulaşmamıştır. Pet-

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Yozgat Bozok Üniversitesi, Lisansüstü Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler, Orcid: 0009-0000-9753-9915, aygun.mamedova01@gmail.com

ro, aristokratlara sakal kesmeyi zorunlu kılarak, Batı'nın dış görünüşünü taklit etmenin yeterli olacağı düşüncesi olmuştur. "Avrupai olmak" Batılı gibi düşünmek sonucunu doğurmamıştır. II. Katerina, onun başlattığı yoldan devam etmiştir. Katerina, kendisini aydın hükümdar imajını yaratmak için Voltaire gibi filozoflarla yazışmalarla Avrupalı imajını pekiştirmiştir. Ancak toplumun yapısı değişmediği için, reformlar göstermelik olarak kalmıştır. O dönemde karikatürlerde Katerina, ilerici aynı zamanda kendi çıkarlarını ön planda tutan biri olarak gösterilmiştir. Bu durum, zorlu Rusya-Batı ilişkisini yansıtmıştır.

Rusya 19. yüzyılda yönetimini "Ortodosluk, Otokrasi ve Milliyetçilik" ilkelerine göre şekillenmiştir, 1812'de Napalyon'a karşı kazanılan zafer ile bu ideoloji daha da pekişmiştir. Bu zafer, Rusya'nın güçlü olduğuna dair inancını pekiştirerek reform yapma ihtiyacını bir süreliliğine ertelenmesine sebep olmuştur. Söz konusu dönemin önemli sembolleri arasında Kurtarıcı İsa Katedrali'dir. Katedrali mimarisi, Rusya'nın Batı'ya mı yoksa kendi geleneğini mi seçmesi gerektiği ikilemini beraberinde getirmiştir. I. Aleksandr Batı tarzına, kardeşi I. Nikolay ise tam tersine Bizans benzeri bir stili tercih etmiştir. Bu durum, Rusya'nın kimlik sorunu, sanat ve mimariye bile etkilediği görülmektedir. Nikolay döneminde Rusya, Avrupa'daki ayaklanmaları bastırdığı için "Avrupa'nın jandarması" ünvanıyla anılmıştır. Bu durum, Rus otokrasisinin yalnızca kendi ülkesi için değil, aynı zamanda tüm Avrupa düzenine de istikrar getirdiği iddiasını simgeler.

Çarlık rejimi, 20. yüzyılın başlarında gücünü kaybetmeye başlamıştı. 1905 Devrimi Duma kurulmasına rağmen, Çar'ın yetkilerini sürdürmekteki inadı sebebiyle tüm reformların ilerlemesini engelledi. Pyotr Stolipin gibi yöneticilerin, baskı ve küçük toprak reformları dahil tüm çabaları başarısızlıkla sonuçlandı. 1917 Bolşevik Devrimi eski sistemi bitirdi, ancak yeni rejim eski düzenini sürdürmeye devam etti. Lenin'in mozolesi, laik bir rejimin güç kazanmak amacıyla dini semboller kullandığının bir kanıtıydı. Stalin döneminde otoriterlik, önceki yüzyıllardaki gücüne kavuştu. Sovyetler Birliği, eşitlik iddialarına rağmen yeni bir seçkin zümre sınıf yarattı. Bu olay, Rusya'daki otoriter sistemin sadece şekil değiştirerek varlığını sürdürmüştür. Bilim ve düşünce alanında da aynı şekilde kısıtlamalar yaşandı. Örneğin, genetik araştırmaların "burjuva bilimi" olarak yasaklanması, Sovyet ideolojisinin bilimsel ilerlemeyi nasıl engellediğini kanıtlar.

Gorbaçov'un Sovyet sistemine dair eleştirileri, ülkenin ideolojik yağısını zayıflattı ve uzun zamandır sorgulanmayan tarih yarumlarını sorgulattı. Stalin dönemi baskıları ve "Büyük Terör"ün ayrıntıları açığa çıktıkça, sanayileşmenin "kahramanlık" söylemini zayıflatı. II. Dünya Savaşı'ndaki zafer bile, kötü planlama ve insan hayatına karşı duyarsızlık yüzünden eleştiri aldı. Bu olaylar, tarihsel gerçeklerin sorgulandığı ve geçmişin yeniden değerlendirildiği bir dönemi başlattı. Bu tür tartışmalı iddialar, Lenin'in Alman ajanı olduğu veya Gorbaçov'un Batı komplosunun parçası olduğu dönemin karmaşık ve belirsizliğini yansıtıyordu. 1990'lar, Batı kültürü ve serbest piyasa Rusya'ya hızla girmesi başlangıçta bir "açılım" coşkusuna yol açtı. Ancak ilerleyen dönemde, Rus toplumunda bir dışlanmışlık ve kimlik kaybı duygusu arttı. Bu durum, Batılılaşma süreci sorgulattı ve ulusal kimliğin yeniden oluşturma sürecini başlattı.

Sovyet sonrası ideoloji, dış tehditlere karşı savunmacı refleks ile Rus misyonuna inanan milli-

yetçiliği birleştirdi. Moskova'daki Rus Topraklarının Savunucuları Anıtı, bu ideolojinin somutlaşmış sembolüdür. Anıt, Moğol-Tatarlara karşı savaştan Orta Çağ asakerini, 1812'de Napalyon'a direnen piyadeyi ve II. Dünya Savaşı'ndan bir Sovyet askerini, yani üç farklı dönemin savaşçı figürlerini tek bir anıtta yer alıyor. Bu birleşim sayesinde Rusya'nın tarih boyunca sürekli bir "vatan savunması" misyonu olduğu yönündeki söylemi pekişmiştir. Sonuç olarak modern Rus kimliği, geçmişin acı deneyimlerinden ziyade zaferlerine odaklanan seçici bir tarih anlayışına göre biçimlendirilmiştir.

Vladimir Putin'in iktidara gelişiyle, bu ideolojik temel somut bir dış politika söylemine evrilmiştir. Rusya'nın Gürcistan, Kırım, Donbas ve Suriye'deki eylemleri, Batı'nın çevreleme politikalarına karşı bir "savunma refleksi" olarak lanse edilmiştir. Batı'nın demokrasi ve insan hakları gibi konulardaki eleştirileri ve Ukrayna'daki "Meydan" protestoları, Batı'nın Rusya'yı istikrarsızlaştırma planının bir parçası olarak görülmüştür. Sonuç olarak, günümüz Rus dış politikasının temeli, dışlanmışlık hissi ve korumacı milliyetçilik üzerine şekillenmiştir.

Kitap, Rus devletinin kökenlerinden tarihsel ve ideolojik temellerinin kökenlerden günümüz dış politikasına kadar sistematik bir şekilde sunulması, okuyucuların konuyu tarihsel örneklerle daha geniş bir açıdan değerlendirmesini mümkün kılmaktadır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış Bağımsız

Yazar Katkısı: Aygun Mammadova %100

Destek ve Teşekkür Beyanı: Çalışma için destek alınmamıştır.

Etik Onay: Bu çalışma etik onay gerektiren herhangi bir insan veya hayvan araştırması içermemektedir.

Çıkar Çatışması Beyanı: Çalışma ile ilgili herhangi bir kurum veya kişi ile çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Peer Review: Independent double-blind

Author Contributions: Aygun Mammadova 100%

Funding and Acknowledgement: No support was received for the study.

Ethics Approval: This study does not contain any human or animal research that requires ethical approval.

Conflict of Interest: There is no conflict of interest with any institution or person related to the study.